

EXAMENSARBETE

**Att spela på rätt strängar:
om hur man i teaterföreställningen
"Mamma bas får en baby"
arbetar för att fånga barnens
intresse och behålla det**

Frank Häll

Mediapedagogik

Institutionen för Musikhögskolan
Avdelningen för -

Att spela på rätta strängar

- Om hur man i teaterföreställningen "Mamma bas får en baby" arbetar för att fånga barnens intresse och behålla det.

FRANK HÄLL

**MEDIEPEDAGOGUTBILDNINGEN VT. 1999
Musikhögskolan i Piteå
Vetenskaplig handledare: Johanna Ramic**

SAMMANFATTNING

Denna undersökning avser att studera hur musiktatergruppen "Nalta" arbetar för att fånga barns intresse och behålla det. De framför en föreställning som heter "Mamma bas får en baby" för i huvudsak barn i åldrarna 3-10 år. Undersökningen genomfördes genom observationer av föreställningen och intervjuer med gruppen. I undersökningen framkom två speciella faktorer som påverkade gruppens möjligheter till kontakt med barnen. Det första är att gruppen själva upplever och agerar utifrån egen lust och glädje. Det andra var att de fungerade som *pedagogisk länk* mellan barnen och föreställningen. Bildligt talat tar de barnens händer och guidar dem genom föreställningen. Det tredje var att barnen deltar i två typer av aktiviteter, *aktivt- och iakttagande deltagande* som i en växelverkan fångar barnen och engagerar dem.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING 1

SYFTE.....	1
------------	---

BAKGRUND 2

SKAPANDE OCH LUST I PEDAGOGISKT ARBETE	2
GRUPPEN.....	4
FÖRESTÄLLNINGEN	4
FRÅGESTÄLLNINGAR.....	4

METOD 5

RESULTAT 6

”NALTA” INTERVJUER.....	6
<i>Vad vill de åstadkomma med föreställningen? .....</i>	6
<i>Vad de gör för att få kontakt med barnen? .....</i>	7
<i>Vad har inspirerat dem? .....</i>	8
<i>Hur har deras bakgrund format den pedagogiska tanken? .....</i>	8
OBSERVATIONER.....	9
<i>Observation av föreställningen.....</i>	9
<i>Aktivt deltagande.....</i>	10
<i>Iakttagande deltagande.....</i>	11

SLUTSATSER OCH DISKUSSION 12

<i>Glädje, närhet och medvetet förhållningssätt .....</i>	12
<i>Pedagogisk länk.....</i>	14
<i>Aktivt- och iakttagande deltagande.....</i>	14
AVSLUTNING.....	16
FÖRSLAG TILL FORTSATT FORSKNING	16

LITTERATURFÖRTECKNING 17

INLEDNING

Hösten 1998 kontaktades jag, i egenskap av student på mediepedagoglinjen på musikhögskolan i Piteå, av Gunnar Westergren. Han hade en förfrågan om jag eller någon av mina klasskamrater var intresserad av att göra en kort PR-film om musikteatergruppen "Naltas". föreställning för barn "Mamma bas får en baby". Jag gjorde en dokumentärfilm, ur en pedagogisk vinkel, om föreställningen. Det jag såg under mitt filmjobb gjorde mig nyfiken. Jag ville mer vetenskapligt ta reda på hur de arbetade och hur de hade kommit fram till sitt koncept på barnteater. Mitt intresse ligger i att jag under 90-talet har arbetat i 6,5 år med ungdomverksamhet i kommunal regi. Målet har varit att få ungdomar att bli aktiva och ta initiativ. Föreställningen satte igång dessa tankegångar igen. Jag tyckte mig se att musikteatergruppen hade en ingång till detta mysterium. Det i hur man når Ungdomar, barn och kanske människor i allmänhet.

Syfte

Jag vill undersöka den pedagogiska tanken i musikteaterföreställningen, "Mamma bas får en baby". Syftet är att ta reda på hur gruppen fångar barnens intresse och behåller det.

BAKGRUND

Den Engelske språksociologen Basil Bernstein har beskrivit två olika skolsystem. Den första ”*Things must be kept apart*” håller isär skolan och samhället där kunskaperna har liten förankring i vardagskunskap. Den andra ”*Things must be put together*” är den direkta motparten. Samma aktiviteter som bedrivs i samhället ska bedrivas i skolan och lärandet är för livet.¹ Om man ser på den traditionella skolan så ryms den inom systemet ”*Things must be kept apart*” På samma sätt har man hållit isär de olika uttrycken inom skolan. ”*Av tradition vilar ofta pedagogiskt arbete på en dualistisk syn på kunskap och lärande där känsla och logik, skapande och intellekt, teori och praktik etc hålls åtskilda*”.² (Dahlberg, Åsén. 1998, s. 192)

Tänkarna om att integrera samtliga dessa parametrar i pedagogiskt arbete är på intet sätt nya, men de har fått nöja sig med att dingla i utkanten av etablissemangets kunskapsträd. Olika pedagogiska skolor som Reggio Emilia,² Waldorf³ och Montessori⁴ har arbetat utifrån dessa tankar under 1900-talet. Man kan säga att man i den traditionella skolan varken uppmuntrat eller premierat lusten i någon större utsträckning. Med det nyvaknade intresset för denna aspekt är det intressant att undersöka arenor där dessa ingredienser är ett mer naturligt inslag.

Skapande och lust i pedagogiskt arbete

Hägglund, Ferdin ger i sin ”*Dramabok*”⁵ ett historiskt perspektiv på dramapedagogiskt arbete, som redovisas i detta kapitel.

Under 1900-talet har det vuxit fram olika dramapedagogiska metoder där tanken varit att integrera lek, spontanitet och kreativitet med inhämtande av kunskap. Redan Platon (427-347 f.kr) och Aristoteles (384-322 f.kr) menade att det man lär sig under lustfyllda former fastnar mycket djupare och bättre än det som lärs in under tvångsmässiga former. Dessa idéer hade stort inflytande i den grekiska världen och sedermera även i romarriket. Sedan försvann denna tanke i medeltidens kyrkans hegemoni. I början av 1900-talet började dessa tankar att tas till användning igen.

Caldwell Cook (1886-1937) arbetade som lärare på Perse School i Cambridge mellan åren 1912-1928. Med stöd av en modern rektor, W.D.H. Rouse fick Cook experimentera med drama i undervisningen. Det han ansåg vara viktigast var att engagera eleverna och utveckla deras kreativitet. I sin bok om pedagogik ”*The Play Way*” (1914) pekade han på tre grundsatser.

1. leken är barns naturliga sätt att inhämta lärdom.
2. Spontan verksamhet och intresse ger ett bättre resultat än tvång och press.
3. Kunskaper och insikter får man inte genom att läsa och lyssna utan genom att handla aktivt och få konkreta erfarenheter.

Den viktigaste dramapionjären i USA, Winnifred Ward, (1884-1975) menade att det som barn får leva sig in i, uppleva förstår de bättre än sådant de bara fått läsa om. Ward kallade den metod som hon utarbetade för *creative dramatics* och den användes till att börja med för att göra litteraturundervisningen mer meningsfull och levande. Hon menade att metoden gick utmärkt att applicera på andra ämnen i skolan men hon pekade på att det viktigaste med *creative dramatics* var skapandet och lusten.

Dorothy Heathcote (f. 1926) dramalärare på universitetet i Newcastle på 1950-talet utvecklade metoder för att använda drama för inläring. Hon menade att man kan väcka en större förståelse och djupare förståelse hos barn och ungdomar om de själva fått pröva på olika situationer och problem.

Agusto Boal, teaterman i Sao Paulo, utvecklade en ny sorts teater som han kallade forumteater. Den strävade efter att ta bort gränserna mellan scen och salong genom att få publiken att ingripa i pjäsens handling. Tanken var att publiken som varit aktiv i pjäsen skulle bli stimulerad att ta initiativ i sitt eget liv. Boal tränade sina skådespelare till att bli skickliga till att stötta och ta hand om de åskådare som kom upp på scenen.

Drama rör sig mot pedagogik och pedagogik rör sig mot drama. I skolan har man använt drama för att göra kunskapen reell. I detta tar man även in andra skapande verksamheter. Sång, dans, bild mm. Dryden och Voss berättar att vid Guggenheimschool i Chicago, lär sig 11-årig elever att tala flytande spanska genom visualisering, kasperteater och sånger. I Sidney, på Beverly Hills highschool lär sig elever franska genom att vara franska skådespelare i sin egen videofilmproduktion.⁶ Det står allt mer klart att lusten är en kraftig drivkraft till inläring och att det är i leken som barnen lär sig om livet. ”*Leken är inläringens experimentella laboratorium. Här utvecklas kontinuerlig förmåga att behärska verkligheten, synlig och osynlig*”.⁷ (Björkvold. 1991, s. 43)

Gruppen

Gruppen består av Gunnar Westergren och Erik Forsgren. Gunnar har arbetat som fotograf på dagstidning i ca 25 år. På sidan om har han tillsammans med Erik spelat musik i olika konstellationer under 80 och 90-talet. Erik är utbildad mellanstadie lärare och har drygt 20 år i skolan bakom sig. Båda har tagit tjänstledigt och arbetar professionellt med musik i gruppen "*Nalta Rythm Boys*". Gruppen har som grundidé att inte stå på scen utan arbeta mitt bland publiken. De har tre olika inriktningar. Med huvudgruppen som består av fyra personer spelar de på pubar, fester och andra tillställningar. De har även ett program som de framför på olika inrättningar för pensionärer "Från Ove Törnqvist till Dan Andersson" och så har de barnföreställningen "Mamma bas får en baby". I den konstellationen kallar de sig för "Nalta".

Föreställningen

Föreställningen heter "Mamma bas får en baby". Den handlar om familjen Sträng som bor på Tonhöjden i slottet musik. Familjen består av Mamma bas, Lillebror fiol, Syster gitarr, Morbror banjo och Kusin mandolin. Man presenterar instrumenten och väver ihop det med en historia som löst handlar om lillebror fiols födelsedag. Gruppen "Nalta" mixar musik med teater och de har själva skrivit materialet till föreställningen, förutom fyra sånger. En av dessa har de skrivit egen text till. Erik och Gunnar är de enda medverkande. Den rekvisita de använder är instrumenten (gitarr, banjo, ståbas, två fioler varav en minifiol, mandolin), en fond som föreställer slottet musik plus bord, stol, en konstgjord tårta, tygapa, liten barnvagn, papegoja, en hatt, tutte, stetoskop och en doktorsrock. De spelar sin föreställning på förskolor och skolor och för barn mellan 3-10 år.

Frågeställningar

Huvudfrågan är "Hur gör dom för att fånga barnens intresse och behålla det?" Det leder till delfrågorna "Vad vill de åstadkomma med föreställningen?" "Vad de gör för att få kontakt med barnen?" "Vad har inspirerat dem?" "Hur har deras bakgrund format den pedagogiska tanken?"

METOD

I intervjuerna med gruppen var målet att komma fram till hur de hade tänkt och hur de hade kommit fram till sitt koncept på barnteater. Genom observationerna av föreställningen och av barnens reaktioner ville jag ta reda på hur den fungerade och varför den fungerade som den gjorde, vilka faktorer som spelade in.

Observationerna av föreställningen skedde dels på plats och dels filmades hela den för vidare studier. Filmningens huvudsyfte var att producera en dokumentärfilm om föreställningen och i den belysa de pedagogiska tankar som gruppen arbetat utifrån. Vid filmningen förklarades för barnen och personalen i vilket syfte detta gjordes för att avdramatisera vår närvaro och stilla nyfikenheten. Allt för att få så naturliga upptagningar som möjligt. Även intervjuerna med "Nalta filmades. Det gjordes vid två tillfällen.

RESULTAT

Resultaten presenteras i två olika sektioner. I den första redovisas intervjuerna med gruppen. Den andra sektionen innehåller en redogörelse för observationerna av föreställningen.

”Nalta” intervjuer

Intervjuerna med gruppen gjordes som redan nämnts vid två tillfällen. Det var intervjuer med öppna frågor. De utfördes mer som samtal där gruppmedlemmarna ostört utvecklade sina tankar kring frågeställningarna som valts ut i denna undersökning. Svaren redovisas fråga för fråga. Den första frågan innehåller kategorierna A, B, C, D.

Vad vill de åstadkomma med föreställningen?

Kategori A: Att få barnen att uppleva glädjen med levande musik.

Gunnar: Det är väldigt viktigt att ge barnen levande musik på nära håll.

Gunnar: Vi vill vidga deras syn på musik. Att det inte bara är det som spelas i radion. Man ser reaktionerna när vi spelar. Vi plockar fram ståbas, gitarr och banjo och sätter i gång och spelar. – Wow! Kan det låta så där från dom där instrumenten

Gunnar: Att lära dem finna glädjen i musiken och väcka intresse för att spela de här instrumenten.

Kategori B: Att barnen ska vara deltagande i föreställningen.

Gunnar: Det bygger mycket på att barnen ska delta själva i föreställningen, lite spännande, lite roligt.

Erik: Barn är spontana. Kan man locka fram det blir det en slags växelverkan. Ser vi att de är med, ger vi mer av oss själva. För det bygger mycket på en dialog med ungarna, både sånglig och pratad.

Gunnar: Att de är med och engagerar sig beror på att vi spelar i deras trygga miljö. Inte i en sporthall med 400-500 andra ungar. Vi spelar i deras miljö i små grupper på 30-35 barn. Då kan de släppa lös på ett helt annat sätt.

Erik: Allt är inte givet i föreställningen från punkt A till punkt B, utan det händer grejer under föreställningen så man kan göra en utveckling hit och dit. Det är aldrig statiskt och det är ju ett tecken på att barnen är med.

Kategori C: Att barnen ska få ha roligt.

Erik: Om barnen har haft roligt i en timme och kommer ihåg det 2-3 veckor och förhoppningsvis så sitter det kvar resten av livet, så har vi ju lyckats. Alltså att de får ha kul en stund.

Kategori D: Att de själva har roligt.

Gunnar: En viktig grej är att vi ska tycka att det är roligt att jobba.

Erik: Vi har ju roligt. Det speglar av sig och det blir en växelverkan.

Gunnar: Ingen föreställning är den andra lik. Man vet aldrig hur det ska sluta.

Erik: Det blir ju spontanteater ibland. Det är det som är så roligt, för barnens kommentarer kan ju komma in i föreställningen och det blir en dialog med ungarna. Det blir en spänning i föreställningen.

Gunnar: Vi har varit yrkesverksamma i 25 år och jag tror att vi aldrig haft så roligt på jobbet som vi haft den här tiden.

Gunnar: Det gäller att ha kul och ta vara på livet och kan man då göra något som är roligt och som gläder andra, ja då är det ju bingo.

Gunnar: Att få ut sin barnslighet och sin kreativitet och få skapa någonting eget som har visat sig fungera. Det är en fantastisk känsla som jag önskar fler skulle få prova på.

Vad de gör för att få kontakt med barnen?

Gunnar: Vi är alldeles inpå dem. Ibland går vi in bland dem.

Erik: Vi vill nå barnen genom att vara nära dem.

Gunnar: Vi vill inte stå på en scen utan vi vill vara nära, kunna se dom i ögonen och komma i kontakt med dom under hela föreställningen.

Erik: Det handlar nog om stunden, situationen, och barnen ifråga. Men musik och glädje och skoj och skratt, det är klart, det är ju bra ingredienser.

Gunnar: Jag tror att man måste sänka sig till barnens nivå. Jobba på deras plan. Inte komma dit som stor vuxen som ska tala om för dom hur saker och ting ska vara.

Gunnar: när vi kör vår föreställning är vi ganska barnsliga och det är vi bra på. Det tror jag är viktigt för att man ska kunna nå barnen.

Gunnar: För att fånga deras uppmärksamhet ska det vara roligt och det ska hända saker hela tiden. Om man har toppar där det händer saker, då kan man även få dem att lyssna och verkligen koncentrera sig och sitta still emellanåt. Men det gäller att man har happenings då och då för att rycka tag i dem så att de inte tappar koncentrationen.

Vad har inspirerat dem?

Erik: Vi har väl varit och sett en del barnteater med barnen och det som har fungerat har varit de som varit lite intima, i det lilla formatet.

Gunnar: Jag tror inte att vi hade kunnat göra det här om vi inte haft barn själva. Då hade vi aldrig kommit på det här.

Erik: Det började med att jag och Gunnar på var sitt håll var på våra egna barns dagis och underhöll. Sen slog vi väl ihop det där.

Gunnar: Vi brinner för den akustiska musiken som vi spelat i många år och vi vill visa att det kan svänga ordentligt med ståbas och mandolin och banjo.

Hur har deras bakgrund format den pedagogiska tanken?

Erik: Man kan väl tro att 20 år som lärare, men det handlar nog mer om att man har sett vad fungerat på sina egna barn. Det är klart att man har provat på en del grejer i skolan som vi har med i föreställningen.

Erik: Grundtanken var från början underhållning. Sen har det vuxit fram. Visst kan man vara seriös och djup och tolka in vissa pedagogiska som vi tänkt ut. Men i grund och botten vill vi ge barnen en stunds aktivitet genom musik och sång.

Observationer

Observationerna har gjorts vid fyra olika tillfällen. Tre av dessa föreställningar filmades. På den fjärde föreställningen fördes anteckningar. I denna observationsdel har jag för avsikt att beskriva den metodik som gruppen använder i syfte för att nå barnen.

Observation av föreställningen

Föreställningen börjar med att Gunnar ensam hälsar på publiken. Ställer frågor om vad de gjort på rasten. Vad de olika avdelningarna heter. Barnen svarar på frågorna, pekar och berättar. Sedan presenterar han sig själv och när han ska presentera Erik upptäcker han att Erik ligger och sover bakom tygfonden som föreställer slottet musik. Barnen hjälper Gunnar att väcka Erik genom att skrika "Vakna Erik" tills han dyker upp bakom fonden. Genom att vara nyfiken har Gunnar fått barnen att svara på frågor, de pekar och berättar vilken som är deras avdelning. De har också varit med och agerat i pjäsen genom att väcka "den sovande" Erik. Här har de fått barnen att aktivt delta. I växelverkan med detta *aktiva deltagande* från barnen låter gruppen dem vila i ett *iakttagande deltagande*. I intervjun talar de om detta arbetssätt.

Gunnar: Om man har toppar där det händer saker, då kan man även få dem att lyssna och verkligen koncentrera sig och sitta still emellanåt. Men det gäller att man har happenings då och då för att rycka tag i dem så att de inte tappar koncentrationen.

I nästa fas av föreställningen är barnen *iakttagande deltagande*. Erik berättar om en dröm han hade när han sov bakom fonden. Erik berättar yvigt om att han mötte en riddare på en stor ståtlig häst och att han skulle följa med riddaren, men precis när han skulle hoppa upp på en häst så hörde han "Vakna Erik" och då vaknade han. Genom att berätta med ord och kroppsspråk om en spännande sagovärld lyssnar barnen uppmärksam och koncentrerat. Därefter växlar de snabbt över till aktivt deltagande. Erik berättar vidare att man inte behöver drömma utan att man kan rida iväg i alla fall. Gruppen börjar dela ut låtsashästar medan de sätter igång en dialog med barnen. "Vilken färg är det på din häst? "Min häst är svart och vitprickig". Sen får de barnen med på en ridtur, fast än de sitter ner, där de klappar händerna mot benen som galoppljud. De rider genom läskiga skogen där vinden susar och de får barnen att låta som en susande vind. Växelverkan mellan *aktivt och iakttagande deltagande* pågår under hela föreställningen.

För att förtydliga resonemanget följer här några fler exempel på aktivt- och iakttagande deltagande.

Aktivt deltagande

Barnen svarar på frågor och berättar: Denna del är förklarad i texten ovan men används på fler ställen i föreställningen.

Barnen pekar: Denna del är förklarad i texten ovan.

Barnen rimmar: Gruppen frågar barnen om de kan rimma. De får genast flera förslag, sol och bol, rimma och imma. Sen frågar Erik om barnen vet något djur som rimmar på sko. Barnen stimmar och stöjar och olika förslag kommer bl.a. ko. Erik fortsätter och testar deras rimförmåga. Gruppen sjunger en rimsång där barnen är med och gissar rim.

Barnen kommer med förslag.

Barnen sjunger: a) Gunnar och Erik spelar "Kung Louis sång" och barnen sjunger med. b) Barnen sjunger med på "varmkorvboogie" efter att ha tränats av en mekanisk papegoja.

Barnen agerar med gruppen: a) Mamma bas ska föda och hon behöver hjälp. En av barnen blir utsedd till doktor som hjälper till med förlossningen. b) Barnen leker att de rider på hästar och de låter som vind och ugglor. c) Barnen är medborgare i kolakungens rike på Kolahalvön och de hyllar honom genom att ropa hans namn.

Barnen skrattar: Gunnar och Erik sjunger en sång som handlar om att landa på röven. Erik frågar om de vet vad han ska ha för skydd nästa gång som han åker skridskor. Svaret är en jättestor kudde på stjärten.

Barnen dansar: Barnen dansar till "Varmkorvsboogie" och de avslutar dansen med ett hopp som rockstjärnorna gör.

Iakttagande deltagande

Barnen lyssnar koncentrerat till prat: Erik och Gunnar kommer fram till slottet musik och knackar på. Där bor familjen Sträng som berättar olika saker för Erik och Gunnar vilka de för vidare till barnen. Över huvud taget det prat som för föreställningen framåt i handlingen.

Barnen lyssnar koncentrerat till musik: Familjen Sträng presenteras instrument för instrument.

Barnet tittar koncentrerat på vad som händer: När Mamma bas föder sonen Fille.

SLUTSATSER OCH DISKUSSION

Denna typ av undersökning har få eller inga direkt mätbara parametrar. Det går naturligtvis att använda olika empiriska metoder. Man kan göra en Innehållsanalys och föra anteckningar hur många gånger barnen skrattar per föreställning, eller hur många gånger aktörerna tilltalar publiken. Frågan är vad är det då man mäter. Går det att på ett empiriskt sätt mäta enheten ”Engagemang”? Detta undersökningssätt, att närma sig frågeställningen på, utgår i väldigt stor grad från frågeställaren. Undersökningen är en tolkning av verkligheten, som försöker ge förståelse till hur man fångar barnens intresse och behåller det. Jag har närmat mig ämnet utifrån min egen förförståelse och de tolkningar det ger blir resultatet i denna undersökning.

I intervjudelen har jag fyra frågeställningar vars slutsats/resultat jag diskuterar punktvis. Svaren låter sig dock inte kategoriseras enkelt och smärtfritt. Därför återkommer vissa svar fler gånger.

Observationsdelen har tre huvudpunkter. Två av huvudpunkter går in i varandra både i diskussionen och i upplägget. Den tredje står för sig själv.

Glädje, närhet och medvetet förhållningssätt

Den första frågeställningen i intervjudelen lyder: *Vad vill de åstadkomma med föreställningen?*

Efter att ha analyserat svaren kunde de delas upp i fyra kategorier.

A: Att få barnen att uppleva glädjen med levande musik.

B: Att barnen ska vara deltagande i föreställningen.

C: Att barnen ska få ha roligt.

D: Att de själva har roligt.

I den här delen är det slående hur en speciell funktion är av största vikt. Att ha roligt, uppleva lust. Även kategori B som inte är sammanfattad med ordet glädje eller roligt innefattar ändå dessa termer. Speciellt mycket talar de om vikten av att de själva har roligt. Lisa Henriksson beskriver vikten av att arbeta pedagogiskt med glimten i ögat. *”Bakom för stort pedagogiskt allvar lurar lillgammal förnumstighet. ”Underskatta aldrig pedagogikens förmåga att förstöra en konst”, har det sagts. Lek är konstens och kunskapens klotterstad och mitt vuxna pedagogiska jag måste läras att stå ut med klotter- och att befrias av det”.*⁸ (Henriksson, 1987, s. 26)